

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

การให้บริการดูแลก่อนคลอดในหญิงตั้งครรภ์ เป็นกิจกรรมหนึ่งที่กระทรวงสาธารณสุขได้เล็งเห็นความสำคัญของสุขภาพอนามัยแม่และเด็ก และได้จัดให้มีหน่วยรับผิดชอบโดยตรง เช่น ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ โรงพยาบาล และสถานอนามัย ทั้งนี้เพื่อหญิงตั้งครรภ์จะได้รับการดูแลจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ไม่ว่าจะเป็นแพทย์ พยาบาล ผดุงครรภ์ หรือเจ้าหน้าที่สถานอนามัย ซึ่งหญิงตั้งครรภ์จะได้รับการตรวจร่างกาย การตรวจทางห้องปฏิบัติการ พร้อมทั้งได้รับคำแนะนำความรู้ในการปฏิบัติตนระหว่างตั้งครรภ์ก่อนคลอดและหลังคลอด

ในส่วนของโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ได้จัดให้มีเกณฑ์มาตรฐานในการพัฒนาระบบงานบริการส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งงานบริการดูแลก่อนคลอดในหญิงตั้งครรภ์เป็นส่วนหนึ่งที่กำหนดให้มีการดูแลหญิงตั้งครรภ์อย่างครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ ดังเช่นสถานบริการต้องจัดให้มีคลินิกฝากครรภ์อย่างน้อย 1 วันต่อสัปดาห์ หญิงตั้งครรภ์ได้รับการตรวจครบถ้วนทุกกิจกรรมที่กำหนดไว้ครบ 4 ครั้ง การจัดระบบติดตามหญิงตั้งครรภ์ที่ขาดความต่อเนื่อง รวมทั้งระบบส่งต่อหญิงตั้งครรภ์ที่มีปัจจัยเสี่ยงและการตั้งครรภ์ที่ผิดปกติ นอกจากนี้ต้องจัดให้มีการเฝ้าระวังพื้นฐานที่จะก่อให้เกิดปัจจัยเสี่ยงและปัญหาสุขภาพขณะตั้งครรภ์ อันได้แก่ การวัดความดันโลหิต การชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูง การตรวจทางห้องปฏิบัติการ ดังเช่น ตรวจหาน้ำตาลและไข่ขาวในปัสสาวะ การเจาะเลือดเพื่อตรวจหา กลุ่มเลือด ความเข้มข้นของเลือด ไวรัสตับอักเสบบี เชื้อซิฟิลิส รวมทั้งไวรัสเอดส์ในรายที่หญิงตั้งครรภ์ยินยอมให้ตรวจ การตรวจคัดกรองหญิงตั้งครรภ์เพื่อค้นหาโรคเลือดธาลัสซีเมียเฉพาะรายที่สงสัยว่าเป็นพาหะ นอกจากจะตรวจโรคติดต่อโดยเทคนิคทางห้องปฏิบัติการแล้วยังมีการประเมินปัญหาสุขภาพจิต และโรคพันธุกรรม เช่น โอกาสที่ทารกคลอดจะมีปัญญาอ่อน รวมทั้งจัดให้มีบริการให้คำปรึกษาแก่หญิงตั้งครรภ์และหญิงหลังคลอดที่มีปัญหาทางสุขภาพกาย สุขภาพจิต ปัญหาสังคม และปัญหาสุขภาพอื่น ๆ

1.2 ความสำคัญ

แม้ว่าการพัฒนางานอนามัยแม่และเด็กที่ผ่านมา สามารถลดอัตราการตายของมารดาและทารกเป็นลำดับ จากช่วงเดิมปี 2507-2508 อัตราการตายของทารกเท่ากับ 84.3 ต่อการเกิดมีชีพพันราย ลดลงเป็น 55 41 35 28 ต่อการเกิดมีชีพพันรายในปี 2515 2528 2533 และ 2536 ตามลำดับ ส่วนอัตราการตายของมารดาก็ลดลงเป็นลำดับเช่นเดียวกัน โดยในช่วงปี 2526 อัตราตายมารดาเท่ากับ 1.7 ต่อการเกิดมีชีพพันราย ได้ลดลงมาเป็น 0.6 0.4 0.3 และ 0.2 ในปี 2526 2533 2535 และ 2537 ตามลำดับ ซึ่งบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ที่กำหนดให้ลดอัตราการตายของมารดาให้เหลือเพียง 0.3 ต่อการเกิดมีชีพพันราย (ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 6 ขอนแก่น: 2539)

เมื่อพิจารณาเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าอัตราการตายของมารดา ก็ได้ลดลงเหลือเพียง 0.18 ต่อการเกิดมีชีพพันราย แต่ถึงแม้ว่าอัตราการตายของมารดาและทารกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะลดลง ก็ยังพบว่ามีปัญหาสุขภาพของมารดาขณะตั้งครรภ์ ทั้งนี้เพราะมีมารดาบางส่วนที่ไม่เห็นความสำคัญของการฝากครรภ์เพื่อได้รับการดูแลก่อนคลอดจึงไม่ได้มาฝากครรภ์ นอกจากนี้ยังพบว่าในหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์บางส่วนไม่สามารถดูแลตนเองได้ถูกต้องเหมาะสมหรือปฏิบัติตัวได้ไม่ดีเท่าที่ควร จึงเกิดภาวะแทรกซ้อนขณะตั้งครรภ์ และพบว่ายังมีหญิงตั้งครรภ์ที่ตายจากการแท้งและโรคพิษแห่งครรภ์ ซึ่งเป็นโรคที่ป้องกันได้สูงเป็นอันดับ 3 และอันดับ 4 รองจากการติดเชื้อ และการตกเลือดหลังคลอด นอกจากนี้จะมีผลต่อสุขภาพหรือการตายของหญิงตั้งครรภ์สูงแล้ว การฝากครรภ์ยังส่งผลถึงน้ำหนักของทารกแรกเกิดด้วย สถิติที่มีอยู่ชี้ให้เห็นว่าทารกแรกเกิดมีน้ำหนักน้อยร้อยละ 9.0 ภาวะโลหิตจางในหญิงตั้งครรภ์ร้อยละ 14.3 ของหญิงตั้งครรภ์ ทั้งนี้เป็นเพราะมีหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการฝากครรภ์ครบ 4 ครั้งตามเกณฑ์ในอัตราส่วนที่ต่ำ คือเพียงร้อยละ 67.2 เท่านั้น (สมสนิท แวงวรรณ และคณะ: 2538)

จะเห็นได้ว่าการที่หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอดเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้หญิงตั้งครรภ์ได้รับการตรวจทางร่างกายเป็นระยะๆ พร้อมทั้งได้รับการประเมินภาวะเสี่ยงต่างๆ และได้รับคำแนะนำเรื่องการปฏิบัติตนให้ถูกต้องขณะตั้งครรภ์เพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นได้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติหญิงตั้งครรภ์ที่มารับบริการในคลินิกฝากครรภ์ของโรงพยาบาลหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น พบว่า แม้หญิงตั้งครรภ์จะเห็นความสำคัญของการมารับบริการฝากครรภ์ แต่พบว่าส่วน

ใหญ่ก็ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติตนขณะตั้งครรภ์และต้องการได้รับสุศึกษาและคำแนะนำ หรือคำอธิบายที่ชัดเจนพร้อมทั้งการเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หากปล่อยไว้เช่นนี้จะมีผลกระทบต่อสุขภาพของมารดาและเด็ก ซึ่งเมื่อรวมกันจะเป็นประชากรกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ

1.3 สาเหตุปัญหา

การที่หญิงตั้งครรภ์ที่มารับบริการฝากครรภ์หรือรับการดูแลรักษาก่อนคลอด ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตนขณะตั้งครรภ์ไม่ได้รับสุศึกษาตลอดจนคำแนะนำการอธิบายที่ชัดเจน พร้อมทั้งไม่ได้รับการเอาใจใส่จากผู้ให้บริการ อาจมีสาเหตุสืบเนื่องจากผู้ให้บริการขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการให้บริการ ตลอดจนการขาดทักษะและเทคนิคในการให้คำแนะนำ การอธิบาย พร้อมทั้งการขาดประสบการณ์และความชำนาญเนื่องจากเป็นเจ้าหน้าที่ที่เพิ่งมาปฏิบัติงานใหม่

ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษานาแนวทางปรับปรุงคุณภาพ งานบริการดูแลก่อนคลอดให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอดอย่างมีคุณภาพและเกิดความพึงพอใจในการให้บริการของเจ้าหน้าที่เพิ่มขึ้น

1.4 จุดมุ่งหมายที่ต้องการจะบรรลุ

เพื่อปรับปรุงคุณภาพงานบริการดูแลก่อนคลอด

1.5 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อให้หญิงตั้งครรภ์มีความรู้ความเข้าใจสามารถปฏิบัติตัวในขณะตั้งครรภ์ได้ถูกต้องเหมาะสม

1.6 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะหญิงตั้งครรภ์ที่มารับบริการฝากครรภ์หรือรับการดูแลก่อนคลอดที่คลินิกฝากครรภ์ ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ โรงพยาบาลหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาครั้งนี้ นอกจากจะให้ประโยชน์แก่ผู้บริหารและผู้ให้บริการที่ดูแลรับผิดชอบ ทางด้านการดูแลก่อนคลอดแล้วยังให้ประโยชน์แก่ผู้มารับบริการ กล่าวคือ สามารถจำแนก เป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. ได้แนวทางการปรับปรุงคุณภาพ งานบริการดูแลก่อนคลอด
2. เป็นการพัฒนาศักยภาพที่ให้บริการดูแลก่อนคลอดให้มีคุณภาพดีขึ้น
3. หญิงตั้งครรภ์ที่มารับบริการ ได้รับคำแนะนำและก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติตัวได้ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพประชากรในระยะยาว

1.8 นิยามศัพท์

หญิงตั้งครรภ์ หมายถึง หญิงตั้งครรภ์ที่มารับบริการในคลินิกฝากครรภ์ ฝ่าย ส่งเสริมสุขภาพ โรงพยาบาลหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น โดยไม่กำหนดอายุครรภ์

คุณภาพงานบริการดูแลก่อนคลอด หมายถึง การให้บริการครบตามเกณฑ์ มาตรฐานงานบริการส่งเสริมสุขภาพ (กลุ่มแม่) ตามเกณฑ์มาตรฐานพัฒนาระบบบริการของ สถานบริการและหน่วยงานสาธารณสุข ที่กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดไว้